

בירור איזה סוג נאמנות צריכים כדי לקנות פאה נכרית בלי חשש תקרובת

עבודה זרה

שאלה: לאחר שנתברר שיש הרבה שיער שמגיע מבתי עבודה זרה אשר בהודו, ודינו כתקרובת עבודה זרה גמור בלי פקפוק, איזה סוג נאמנות צריכים כדי לסמוך על שיער מסוים שאינו מתקרובת עבודה זרה?

תשובה:

בענין זה כבר האריכו רבים בפירוט המציאות, ואמנם דווקא משום זה באתי, כי לענ"ד לא הקיפו מספיק להגדיר איזה נאמנות צריכים על פי הלכה כדי לסמוך על השער אם הוא כשר או לא. וכל זה מבלי להכנס לנושא המסובך מאיפה רוב השער בעולם מגיע.

העובדות

נחזור על העובדות בקצרה:

בהודו יש הרבה טמפלים שמגלחים את שערותיהם כתקרובת לע"ז. ברשימה של הטמפל בטירופטי, בשנת 2017 למנינים, 12.2 מיליון אנשים שהתגלחו שם. זה יוצא בממוצע 35,000 ליום, ואומרים שבערך 35% מזה הם נשים, ואם כן יש 12,250 נשים שמגלחים כל יום רק בטמפל זה, וכאמור זה רק טמפל אחד (אם כי זה הכי גדול), ויש עוד כמה וכמה טמפלים.

מכיון שהשער מגיע לידי הטמפל בחינם, והם לא צריכים לחפש אחרי תורמים ואין להם מחסור של שיער בכלל, וגם השער הודי איכותי וטבעי, לכן יש הרבה הרבה שיער הודי בשוק השער בכל מדינות העולם. העובדה היא שברור שמייצאים את זה לכל המדינות שטוענים שהם "מקור" של שער, כמו ויאטנאם, ברזיל, מאלאזיה, סין, איטליה וכדומה¹.

יש שטענו שיש חילוק בין שיער הודי לשיער שקונים בברזיל תחת השם שיער ברזילאי. אמנם לברר את זה, הזמינו שער מהודו ועשו קצת טיפולים בשיער, ושוב הביאו את השיער לפני הפאניות ה"מומחות"² שאמרו עליהם שהם

¹ יש שטרחו לברר שבאמת ע"פ חשבון כמעט כל! השער שנמכר בעולם מקורו מהודו. התחקירים משכנעים, ויש הרבה ראיות לזה, אבל מכיון שאין נפק"מ בהלכה כדלהלן, לא נאריך בזה. גם כן חשוב להדגיש שאפילו אם הנידון כן תלוי ברוב, אז אין נפקא מינא כלל אם 99.9% מגיע מהאיסור, או אפילו רק 50.1 אחוז. כמו כן יש נידון להחשיב תקרובת ע"ז ביד גוי כקבוע, שזה יאסור את השער גם אם רק המיעוט מהאיסור, אבל לא נכנס לזה כאן.

² יש בנותן טעם לציין שכל המומחיות שהצהירו בביטחון מלא שאפשר בקל להבחין בין שער הודי לשער ברזילאי וכדומה, אחרי שנחקרו קצת אמרו בפה מלא שהם עצמם לא מכירים שער הודי... אז כשנשאלים איך הם יודעים איך שער הודי נראה, התשובה המצחיקה היא, או שפעם בחיים שלהם ראו שיער מסין, ומסתמא זה אותו דבר, או עוד פאנית אמרה שהיא פעם ראתה שער של אשה הודית (מחובר לראשה) וזה לא היתה יפה (ולכך היא פסלה כל שער של כל הודו, ולטענתה אי אפשר לעשות שום עיבוד לזה... אם כי היא אף פעם לא ניסתה לברר הענין). אחרי כל הקלות ראש שהם מראים באיסור זה, באמת שאי אפשר להאמין להם בנושא זה כלל, גם אם במציאות היה להם דרך לדעת מה הודי ומה לא, כדברי הרמ"א (יו"ד סי' קי"ט סעי' ז') שמי שמראה קלות ראש באיזה איסור לא נאמן לענין זה. מדובר בלפחות 15 פאניות וסוחרים שדברו נגד האיכות של שער הודי, ולבסוף לא היה להם מענה איך יודעים איך שער הודי נראה.

יכולות להבחין, וכולם שגו ברואה פקו פלילה, והכריזו בוודאות שהשער שנמצא לפניהם הוא שער ברזילאי המשובח³ [המבחנים כולם הוסרטו]. כך שאי אפשר לסמוך על זה שיש חילוק בין שער ברזילאי לשער הודי, וכל ענין שיער ברזילאי הוא משום עיבודים מסוימים שעושים ע"פ רוב בברזיל⁴. אבל אחרי שעושים את העיבוד עם שער מהודו, אז התוצאה היא זהה לשיער המשווק כברזילאי, ואי אפשר להבחין בין שער הודי עם עיבוד זה, לשיער שמכונה שיער ברזילאי. עיבוד זה לוקח הרבה זמן, וגם חומר יקר (ומסוכן מאוד), ואכמ"ל. כמו כן, שער הודי על אף שבאופן טבעי אינו בהיר, יש דרכים לשנות את הצבע להיות כל צבע בהיר ועדיין נראית כאילו היא לא צבועה, וגם שער שעבר תהליך זה הובא לפני המומחיות, וגם כן נפלו לומר שמדובר בשער טבעי⁵.

עכשיו נשאלת השאלה האם לסמוך על הפאנית שטוענת בבטחה שהשער הוא שער ברזילאי? הנה יש שהרחיבו לדון האם יש להם נאמנות, או שמא בגלל שעוסקים ומרוויחים בענין זה אין להם נאמנות, ויש שהוסיפו שאין להם נאמנות בגלל שרובם לא מחזיקים את השער מהודו כדבר איסור, ומפורש בשו"ע (יו"ד קי"ט סעי' ז' ברמ"א) שמי שלא מחזיק דבר כאיסור אינו נאמן לאותו דבר, וכן הורה מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, שהם אינם נאמנים כלל (זה מוקלט, ואפשר לשמוע את זה מפה קדשו⁶).

³ יש להעיר שסדר הדברים היה ככה: רבנים מסוימים הורו שאפשר לסמוך על פלונית כי היא יודעת להבחין בין שער הודי לברזילאי, ולא הספיקו בהוראה בעל פה, אלא הוסיפו לכתוב "תעודת נאמנות" שהפאנית מקבלת על עצמה רק לסחור בשער ברזילאי המשובח ולא מעובד. כמוכן שהרבנים לא ראו צורך לשאול אותה איך היא יודעת להבחין, רק סמכו עליה בעיניים עצומות. אז טרחו להעמיד אותה במבחן, ולאחר שהיא נפלה בגדול, וגם בשעת המבחן מלבד מה שהיא הכריזה על שער ההודי הוא ניהו שער ברזילאי המשובח, גם פיה הכשילה והפאנית המומחית שעל פיה ישק כל דבר אם השער הודי או לא, ראתה צורך להזכיר שבאמת השער בהודו אינו אסורה ואינו תקרובת עבודה זרה, ובאמת אין שום שער שמגיע מהודו.

אותם רבנים ככל שמהזיר על קיאו, במקום לרדת מן העץ, מהרו סרו מן הדרך ומצאו עוד אחת לתלות בה, ואז טענו שגם אם הראשונה לא יודעת להבחין, אבל השנייה כן. וכמעשה הראשונה כך מעשה השנייה, נתנו ההוראה שאפשר לסמוך עליה מבלי לבדוק אחריהם, ושוב עמדו למבחן, וגם נפלו. וכן על זה הדרך הסיפור חזר על עצמו כמה וכמה פעמים. אמנם אותם רבנים קלי הדעת לא לקחו מוסר, ועדיין במקומם עומדים, שעדיין מצאו עוד אחד שאולי הוא באמת באמת יודע להבחין (וכמוכן לא בדקו אותו), וכמוכן חובת ההוכחה משום מה הוא להוכיח שהוא לא יודע במקום להוכיח שהוא כן יודע, ועד שיפול במבחן מתירים איסור דאורייתא, והוא רחום יכפר עוון. השמות של כל הנבחנים אפשר לברר אצל הכותב.

⁴ יש סוכנים בברזיל שכדי להשביח את מקחם, הם משלמים דמי הטיסה מארץ ישראל לברזיל, ואז הפאניות הולכות לברזיל ולוקחות השער בעצמן מהסוכן בברזיל, ואז הפאנית חוזרת לארץ ומכריזה בקול רם שהשער שלה בסדר כי היא בעצמה כתתה רגלה עד ברזיל להביא אותו משם, ובכך יש להם רושם של נאמנות.

⁵ ובאמת כאן הטענה עוד יותר מצחיקה. כי כמו שבהודו לא קיים שער בהיר, כמו כן כך המציאות בברזיל, שיש רק 3 או 4% מהאוכלוסייה עם שער בהיר (וגם חלק זה בדרך כלל הם נכדים של הגרמנים, ולא אנשים ירודים שאפשר לדמיין שימכרו את שער ראשם). אבל האחוזים של שער בהיר שיוצא מברזיל ושאר מדינות בדרום אמריקה הוא שווה לאחוזים של שער בהיר שהציבור החרדי קונים... אז ממה נפשך זה עבר איזה תהליך ואינו טבעי במאה אחוז, גם אם אלו שעובדים בעסק לא מכירים את זה, ואם כן נשאר השאלה אם השער המכונה בפי הפאניות כשער טבעי, שבוודאי עבר עיבוד והם לא מודעים לכך, האם מקורו מהודו, או לא.

וכמה מוזר הדבר שיש שהורו לקנות שער בהיר מברזיל ובוה אין חשש שיער הודו, כי לא נמצא שער הודי בגוון בהיר. וגם כאן הכשילו את הרבים בהוראתם, כי גם בברזיל לא נמצא שער בהיר, ואעפ"כ הסוחרים עם שער ברזילאי לא מעובד לא חסר להם שער בהיר, ועל כרחך יש דרך להפוך את הצבע.

⁶ מפני חשיבות הדברים אעתיק את לשונו מתוך שיעורו בתפארת בחורים. (ניתן לשמוע את השיעור בקול הלשון, השיעור של הגרי"ש אלישיב למס' חולין נח. מתאריך כב אייר תשס"ד):

שואל: אם זה בא מאוקרינה זה טוב?

הגרי"ש אלישיב: אין הכי המי

שואל: "אלה שאומרים שזה מגיע מאוקרינה, זה טוב? הוא נאמן? הוא בעצמו יכול להגיד שזה מגיע מאוקרינה?"
הגרי"ש: "כבר הסברתי כמה פעמים היום, הסיפור הוא ככה. אם אחד מוכר בשר ואם יש טריפות שיגרום לו להפסיד הון רב, אז הדין הוא שיהודי נאמן להגיד שזה כשר וזה טריף. אבל אצלנו [שיער הודו] זה טריף, לא כל אחד יגיד שהם אסרו, חושבים שרק כמה רבנים אסרו. עשרים שנה הוא מוכר את זה, עשרים שנה הוא השתמש עם זה, וואס דרייטס דו א קאפ

אמנם כל זה רק נוגע אילו הנידון לפנינו הוא שהפאניתי טוענת שהיא עצמה גזזה השער או היא עצמה ראתה הגזיזה, אז ממילא היא עצמה היא עד אחד שמעיד באיסורים, ויש מה לדון אם היא נאמנות⁷. אבל על פי רוב (99.9%) זה לא הנידון, כי היא עצמה אינה יודעת על ידי עצמה שמקור השער הוא מברזיל וכדומה, אלא כך היא שמעה מהספק שמכרה לה את השער. אם כן, היא עצמה לא מעידה על כלום, רק חוזר ואומרת מה שהיא שמעה מאחרים, ושוב הנידון הוא אם אפשר לסמוך על מה שהיא סומכת, ולא אם אפשר לסמוך עליה.

משל למה הדבר דומה, למי שאינו אוכל מאיזה "הכשר" לאחר שהתברר לו שיש בעיות חמורות בשחיטה שלהם וכדומה, עד כדי שלדעתו יש כאן חשש דאורייתא, ואז הוא מגיע לבית של מישהו שבתמימות [או שלא בתמימות] כן אוכל את אותו הכשר, והוא נותן לו בשר משחיטה זו ואמר לו שבשר זו שחטה ואפשר לאכול. בנידון זה פשוט שלא נכנס הענין של עד אחד נאמן באיסורים, מכיון שהעד אחד לא ברר המציאות שאין כאן איסור, ובאמת אין לו שום מידע על הבשר, רק הוא יודע שבשר זה שייך לשחיטה פלונית, ואנחנו יודעים ששחיטה פלונית היא נבילות וטריפות. וכל זה פשוט ואין צריך לפנינו כלל.

הוא הדין כאן, אין הנידון אם יש לפאניתי נאמנות כל כמה שאין לה שום מידע שהיא עצמה ראתה אותו בגדר כלי ראשון, רק היא חוזרת על מה שהיא סומכת על אחרים, ואם כן כל הנידון הוא האם מה שהם עושים הוא מספיק נאמנות שזה לא מגיע מהודו.

במציאות, השלב הראשון של השער, והיינו הגזיזה, לא נעשית לעיני שום יהודי. השער מגיע לרשות היהודי רק לאחר הגזיזה, ולאחר שעבר השבחה בפורמלין וקרטין [כולל שער שרשמי "לא מעובד" שגם תמיד עובר עיבוד זה], ולאחר שממוין על פי האורך והסרת השערות הלבנות. והרבה פעמים השער עובר הרבה ידים עד שזה מגיע לידי היהודי, אבל אפילו אם ה"גוזז" עצמו מוכר את השער, תמיד מדובר שהיהודי לא ראו הגזיזה וסומכים רק על גוי בסוף היום⁸. מאחר שאין באמת דרך להבדיל בין השער כנ"ל, ועכ"פ אין הסוחרים בקיאים בזה, נמצא איפה שלהלכה הם סומכים רק על הגוי.

מאחר שבסוף היום כולם סומכים על הגוי, יש לדון להלכה מה דין השער.

יש לדון משני צדדים.

א) האם נאמר בשער כזה כל דפריש מדרובא פריש.

ב) האם הגוי נאמן להעיד על המקור של השער.

[למה אתה מבלבלים את המוח]!! **הוא חשוד בזה!** והוא עשיר גדול, הוא צריך לסגור את החנות שלו, אתה יכול לאסר לו: **אין לך נגיעה גדול מזה! איך אני יכול להאמין לו?** עד כאן תוכן דבריו.

⁷ וכנ"ל שמי שלא מחזיק דבר לאיסור אינו נאמן, אם כן, גם לו יהיה שיש אחת שאומרת שהיא ראתה את הגזיזה לפאה אחת, אם היא גם מוכרת שאר הפאות שהיא לא רואה את הגזיזה על כרחך היא לא מחזיק את הענין כאיסור, ושוב אין לה נאמנות, ויש להאריך בזה יותר, ועוד חזון למועד.

גם יש להעיר שאפילו אם באמת יש להם קצת שער כשר, אם הם קונים את זה במזומן עדיין היא אסורה בהנאה, מכיון שתקרובת ע"ז תופסת את דמיה, ולכן הכסף ברשותם אסור בהנאה, וגם אם קונים שער כשר בזה, גם זה כפשוטו אסור בהנאה, ואכמ"ל.

⁸ וכל הזמן מגיעים עוד שמועות על עוד איש פלוני חרדי שהוא עצמו נוסע לברזיל ואוקראינה כו' וגוזז את השער בעצמו. אמנם כולם אחרי בדיקה קצרה התבררו שלא "ממש" גוזזים, רק שהם קונים את זה מאיזה סוכן שטוען שהוא גוזז... (ואמנם באמת אילו יש גבר חרדי שאין לו בעיה לגזוז שער של נשים גויות פרוצות, אז בוודאי אי אפשר לסמוך עליו בכלום).

כל דפריש באופן שיותר קל להשיג את האיסור

הנה ידועים דברי הגמ' (חולין צה.) שבתשע חנויות מוכרים בשר שחוטה, וחנויות אחת מוכרת בשר נבילה, אם נמצא הבשר ביד גוי הולכים אחר הרוב, ודינו כבשר כשר. ואם כן לכאורה הנידון יהיה תלוי מה הוא רוב השער באותו מקום, אם רובו מהודו, אז הוא אסור, ואם רובו מן ההיתר הוא מותר.

ואמנם כל זה אינו נכון, כי בראשונים שם מבואר שכל הדין של הולכים אחר הרוב נאמר דווקא אם המחירים הם שווים, אבל אם יש איזה סיבה שהגוי יעדיף לקנות ממקום שמוכרים בשר טריפה, כגון אם המחירים שם הם יותר זולים, אז שוב "רוב חנויות" לא מכריע שזה מבשר שחוטה.

עיי' חולין צה. שהיה מקום שכל הטבחים (שוחטים) היו ישראלים כשרים, והמקולין (מוכרי בשר) היו גוים [לדעת רש"י ותוס', אמנם עיי' רמב"ן שהם היו ישראלים ג"כ] והשוחטים לא מכרו את הטריפות לגוים. מבואר בגמ' שבנידון כזה, מעיקר הדין מותר לקנות בשר מהגוי, מכיון שכל השוחטים ישראלים, וממילא כל הבשר בעיר כשר. אבל מבואר בגמרא שאם השוחט מכר טריפה אחת לחנות אחת, ללישנא קמא בגמרא, אע"פ שעשה שלא כהוגן ומכר הטריפה לגוי, זה לא אוסר את כל הבשר במקולין, וללישנא בתרא זה אכן אוסר את כל הבשר במקולין.

והשאלה היא ללישנא בתרא – שקי"ל כוותיה להלכה – למה נאסרה כל הבשר בכל החנויות אם יש רק טריפה אחת ביניהם. הר"ן על הר"י כתב להסביר את זה בזה"ל: "אבל כשהוחזקה טרפה אסור לפי שרובן של גוים מן הטרפה לוקחין, דמוזלי גבייהו" עכ"ל.

מבואר מדבריו שאפילו אם יש רק טריפה אחת, משום שהמחיר של הטריפה הוא יותר זול ממה שמוכרים בשר כשר, שוב לא הולכים אחר הרוב, כי יש להניח שהגוי קנה דווקא הטריפה.

וכן כתב התבואות שור (סי' ס"ג סעי' טו בשמלה חדשה, ואות כז בתבואות שור) שהדבר ברור שלא נאמר הדין ללכת אחרי הרוב אלא כשאין לגוי שום סיבה לקנות דווקא בשר טריפה, וזה לשונו: "ובמקומות שאין הגוים קונים כשירות כמו טריפות, אי משום דמוזלי טריפות לגבייהו, או מטעם אחר, מדינא אסור בשר מיד גוי אפילו ברוב כשר בעיר, דסתמייהו ממיעוט טריפות נהו" עכ"ל.

וכן כתב הפמ"ג סי' ס"ג שפ"ד ס"ק א, וזה לשונו: "ומיהו במקום שטריפות יותר בזול מן הכשירות, הרבה מאחורונים אוסרין אך דלא ראינו ממי לקח, דמסתמא מטריפה לקח" עכ"ל. וכן כתבו בספר יד יהודה (ק"י, יט), ובבדי השלחן (ק"י ס"ק נא).

והנה על אף שהר"ן כתב את דינו רק אם הטריפה יותר זול, התבואות שור הרחיב הגבול, והוסיף שגם אם יש איזה טעם אחר למה נוח לו לגוי לקחת ממקום הטריפה שוב לא הולכים אחרי הרוב.

עכשיו בנידון דידן, יש לסוחר הזה הגוי בברזיל שתי אפשרויות. או לחפש מחדש כל יום על עוד עשרות ומאות נשים חדשות שמוכנים למכור את שער ראשם תמורת מחיר לא כל כך גבוה, ועליו לנדוד רגליו כל יום ויום למקום אחר, ולחפש מחדש נשים עם שער ארוך איכותי שמוכנות לחתוך, וכל אשה נמצאת במקום אחר, וצריך לשלם לה כפי נטיית ליבה, ואז חייב הוא לסרק את השער הזה ולהסיר כל השערות הלבנות ולמיין את השער על פי האורך כו'. או יש לו דרך קצרה מונח לפניו. פשוט להתקשר להודו ולבקש כל כמות שעולה על ליבו, כי בהודו ניתן להשיג הכל במקום אחד מאחר שיש בהודו איסוף של נשים שבאים דווקא לשם להתגלח, והשיער מגיע לטמפל בחינם כך שהמחירים זולים, ובסך הכל אפשר לקנות שער מאוד ארוך במחיר די נמוך (למשל בטמפל עצמו לפני כל טיפול עולה שיער עד 76 ס"מ, ב240 דולר לק"ג, וזה בממוצע שער של 3-4 נשים). ובאמת כבר יש המון שיער

הודי שמסתובב בברזיל, כמו שכבר האריכו בזה חוקרי הדבר, וכן הוכח מרשימות האו"ם⁹, וכן העידו הגוים שעוסקים בזה, ועוד הרבה מקורות.

ומכיון שדרך אחד יותר קל, עלינו להניח שכל שער שנמצא ביד גוי הוא מהאיסור, בפרט שעוד לא התברר כלל שאכן יש במציאות נשים שגוזזות שערות בברזיל¹⁰. ולכן כל שער שמגיע מיד גוי, עלינו לנקוט שהוא מהודו, גם מבלי להגיע לזה שרוב השער הוא מהודו¹¹.

גדרי נאמנות של גוי

ובנידון האם הגוי שמעיד שהוא עצמו גזז את השער נאמן? והאם יש לדון כאן שמא הוא מסיח לפי תומו.

אז דבר זה פשוט ביותר, שכלל גדול בידינו, אין לגוי שום נאמנות!

ובנידון דומה מאוד לנידון דין הרחיבו בזה הפוסקים. באיסור כלאי בגדים, מבואר במשנה שיש כל מיני בגדים שחוששים שמעורב בהם פשתן, ולכך הם כלאים, ולכן ההלכה היא שאסור ללבושם עד שיבדוק אם מעורב בהן פשתן. ואיתא במשנה (כלאים פ"ט משנה ד) "רבי יוסי אומר אף הבאים מחוף הים וממדינת הים אינן צריכין בדיקה מפני שחזקתן בקנבוס" (שאיין בה איסור כלאי בגדים).

אמנם בירושלמי איתא (שם פ"ט ה"ד): "אינן צריכין בדיקה, הדא דתימר בראשונה, שלא היתה הפשתן מצויה בכל מקום, אבל עכשיו שהפשתן מצויה בכל מקום צריכין בדיקה" עכ"ל. היינו שההיתר שלא לבדוק הבגדים שמגיעים ממדינת הים הוא רק כשלא היתה שם פשתן, אבל לאחר שיש שם פשתן שוב חייבין לבדוק.

ובשו"ת הרא"ש (כלל ב' סי' ז') נשאל על דין זה, וזה לשונו:

"ומה שכתבת כי שמעת שנוהגין בנרבונא שלא להתיר התפירה תפירת בגדים הנקנים מן הגוי ואינך יודע על מה הם סומכין. דע כי דבר זה תלוי בחלוק המקומות, יש מקום שאין נמצא בו רק קנבוס ואותו המקום אין צריך להתיר התפירה. אבל במקומות הללו הרוב הוא הפשתן וצריך להתיר התפירה ולתפרם בקנבוס.

ומה ששאלת אם גוי מסיח לפי תומו אומר זה שאני מוכר הוא תפור בקנבוס, אני רגיל תמיד להורות שאין להאמינו. כי הוא ידוע לכל הגוים דחייטי ישראל מחזרין על הכפרים לקנות מהם מטוה של קנבוס לתפור בו כי אינו מצוי כמו הפשתן, הלכך איכא למיחש דגוי להשביח מקחו הוא אומר שהוא קנבוס ולא מהימנין ליה."

⁹ וחוץ מהחשבון של האו"ם, יש הרבה שמועות על הברחות שמכניסים שער הודי לברזיל. יש בידינו יותר מ-10 כתבות שונות שנכתבו בזמנים שונים, שהעידו על המכס בברזיל שתפסו כמות גדולה של שיער (ובכמה מהכתבות הוסיפו שמקורו הוא מהודו, וייעדו הוא מדינת ישראל).

¹⁰ ובסוף קונטרס "רוח שיערה" הובא עדויות מכמה וכמה פאניות וסוחרים שמודים שאין השער מגיע ממש מברזיל, והכוונה למדינות קרובות לברזיל, כי תוך ברזיל כמעט אין שער... וכן על זה הדרך שמענו מהמון סוחרים. יש הקלטות מכל השיחות. כמו כן יש הרבה עדויות וראיות, וכן כתבות בעיתונות בברזיל, על הכמות של שער הודי שמובא לתוך ברזיל.

¹¹ ויש גם כמה גוים שחקרו הנושא של שער ברזילאי (בלי שום מודעת להלכה, רק לברר לסוחרים מאיפה לקנות השער, ועשו כן כמסיח לפי תומו), והגיעו למסקנא שאין שער ברזילאי שמקורו באמת מברזיל. אלא השער בברזיל מקורו מהודו. יש הסרטות מהגוים שחקרו את הנושא ששואלים את בעלי המספרות בברזיל על זה, וכך תשובתן. כמו כן הרב שלום דזאלובסקי מברזיל אמר שהוא בירר את זה אצל הגוים שם, וגילו לו מפורש שהם לוקחים שער הודי ומעבדים אותו.

וכן נפסק בטור ובשו"ע (יורה דעה סי' שב), וזה לשון השו"ע שם (סעי' ב') :

הלוקח כלי צמר מהגוי צריך לבדוק יפה יפה שמא הם תפורים בפשתן (והקונה בגדים מן העובד כוכבים לריך להחיר תפירתן ולתפן בקנבוס) (טור). ואפילו אם הגוי מסיח לפי תומו שתפרן בקנבוס אינו נאמן, ובמקומות שהפשתן ביוקר מן הקנבוס יש לסמוך להתיר :

וכתב הרמ"א :

הגה: ואסור לומר לגוי לתפור לו בגדים בחוטי קנבוס אע"פ שפשתן יותר זיוקר, דנקל לתפור בפשתן מנקנבוס (רצ"א סימן קס"א). אבל אם נתן לו חוטי קנבוס שרי ולא חיישין לאחלופי מאחר שיש לעמוד על הדבר שחוטי פשתן כשמלית כזה מהר ושל קנבוס הולך ושורף (כן משמע במ"מ פ"ח דמ"א). וכן נוהגין אע"פ שיש מחמירין (רצ"א הנ"ל). וישראל החשוד לתפור כלאים דינו כגוי.

והרבה יש ללמוד משם ששייך לנידון דידן. קודם כל מפורש שהגוי אינו נאמן גם כשהוא מסיח לפי תומו כל כמה שיש לנו איזה צד שהוא להשביח את מקחו. ובמקום שיודעים שהיהודים חוששים שדבר פלוני הוא איסור כגון פשתן או בניד"ד שער הודי, ומשתדלים מאוד למצוא תחליף כשר שאינו מצוי כל כך, ומחזירין על הכפרים למצוא את זה, נקטינן שאי אפשר לסמוך על הגוי כלל.

ולא עוד, אלא אפילו אם ביקש מהגוי שהוא יתפור בגד בחוטי קנבוס, גם אם הפשתן שהיא האיסור הוא יותר יקר, עדיין אי אפשר לסמוך עליו מכיון שיותר קל לגוי להשתמש עם האיסור.

וכל זה מיירי בדבר שאפשר להבחין בקל בין פשתן לקנבוס, כמו שכתב הרמ"א שיש דרך לבדוק את זה, אף על פי כן הגוי אינו נאמן חוץ מצויר שהישראל נתן לו את הקנבוס. אבל אסור לקנות ממנו על סמך שהוא לא ישקר בגלל שאפשר לעמוד על החילוק.

וגם על ההיתר למסור לגוי קנבוס ואז כתב הרמ"א שלא חיישין שמא יחליפם, כבר כתב בפתחי תשובה (שם ס"ק א') בזה"ל: "עיין של"ה (דף קו.). שכתב דבזמנינו עיקר דרך ההיתר פירכא, כי כל הגוים יודעים האמת שרובא דרובא דישאל אין בודקים אחריהם, ע"ש שהאריך" עכ"ל. ומבואר שגם דבר שלאמיתו אפשר לבדוק, כל כמה שהגוים מרגישים שבפועל הרוב לא בודקים, שוב אי אפשר לסמוך על זה.

וראוי לציין גם לפתחי תשובה (ס"ק ב') שכתב בזה"ל: "עיין בתשובת פני יהושע (סי' ח') שכתב לענין חוטים שאינו יודע אם הם פשתן או קנבוס שאסור לסמוך על בדיקה זו וכיוצא בו, והגס ליבו בהוראה לסמוך על זו עתיד ליתן את הדין ע"ש עוד" עכ"ל.

הרי שכל ההיתר שאפשר להבחין בין פשתן לקנבוס לא נאמר אלא באופן שאם מוסרים הקנבוס לגוי לא חוששים שמא יחליפנו, כי הוא חושש שהישראל יבדוק, אבל אם הגוי יודע שהישראל בפועל לא בודק, גם את זה אסור. וכמו כן, על עיקר הבדיקה אי אפשר לסמוך להתיר האיסור, רק אפשר לסמוך עליו להוכיח שהגוי לא החליף בפועל מה שמסרו לו, אבל אי אפשר לקנות מגוי על סמך בדיקה זו¹².

¹² יש נושא של אומן לא מרע אומנותיה, אבל אין לו כל קשר לנידון דידן. המקורות לכך הם בתחילה דברי השו"ע (יו"ד סי' קיד ס"ה) וז"ל: "יין רמונים שמוכרים לרפואה, מותר ללקחו מהתגר אפילו שלא מהחבית, אף על פי שדמיו יקרים מהיין משום דכיון דאית ביה קפידא לא מרע נפשיה. וכתב הרמ"א: וכן כל דבר שקונים מן האומן דלא מרע נפשיה".

ואז הוסיף הרמ"א לקינוח סעודה את הדין שכבר ידוע מסי' קי"ט, שאם הישראל לא מקפיד על האיסור (בניד"ד הוא אומר ששער הודי אינו תקרובת וכדומה) אינו נאמן, בדיוק כמו שגוי אינו נאמן!

ולכן היוצא מכל זה: אי אפשר לסמוך על שום ספק גוי בשום מדינה להעיד על מקור השער. ואפילו אם באמת יש דרך לבדוק את מקור השער, חוץ ממה שהיתר זה לא נאמר לקנות מגוי, רק נאמר שלא לחוש שמא הוא יחליפנו באחר, אפילו בלאו הכי, מאחר שרובא דרובא בפועל לא בודקים את מקור השער, שוב אי אפשר לסמוך על זה שאפשר לבדוק. ולכן כל עוד שאין לישראל עדות כשירה על כך שרואה בעצמו הגזיזה של כל קוקו שמוכר ושהגזיזה לא נעשתה כלל בהודו, אסור בהנאה מחשש תקרובת ע"ז.

בענין כשרות חניכי הישיבות

כבר נתברר שאי אפשר לסמוך על הגוי כלל להעיד על מקור השער, וכל שער שלא ידוע מקורו על ידי ישראל כשר בעדות כשרה, אי אפשר לסמוך עליו.

כידוע שיש כשרות אחת היום שמפקחת על השער אם הוא מהודו או לא. הכשרות הזאת, שאמורה להשיג בפועל על 12 מדינות, וגם על העשייה בסיך, וגם על יותר מ-60 פאניות בכמה מדינות בעולם, עושה הכל על ידי משגיח אחד בלבד, הרב אברהם שלזינגר, שעושה את הכל לבד, כדבר צדדי, מלבד שאר ענייני כשרות שהוא עוסק בהם.

הרב אברהם שלזינגר כתב באלול תשע"ח: "היום אנחנו נוסעים **מספר פעמים בשנה** לכל מדינה שמביאים משם שיער", וכן אמר בעוד הרבה שיחות איתו (כולם מוקלטים, ואפשר להשיג את ההקלטות), והסביר שיסוד ההכשר הוא, שהוא בכוחו הגדול יודע להבחין באפו בין שער הודי לשער של שאר מדינות, והגויים מפחדים שכל יום הוא יכול לבוא ויש כאן "יוצא ונכנס", וממילא יש כאן מירתת, ונחשב הדבר כאילו הכל נעשה בפיקוח צמוד. וכשמגיע לשם, הוא לוקח דוגמא מהשער, ומריח השער ומזהה אם זה מהודו או לא¹³.

עד כאן הגירסא של מערכת הכשרות איך הכשרות עובדת, מבלי להתייחס לכל הפקפוקים של המערערים האם אפילו הביקורות מועטות אלו אכן קיימות במציאות.

גדרי יוצא ונכנס

ומאידך בהלכות כלאי בגדים מבואר שהגוי אינו נאמן כנ"ל, וע"י מה שתמה בה הגאון הפרי חדש (יו"ד שם) דבסי' ש"ב הביא הב"י בשמו דכל שהוא אומן יש לדון להלכה ולא למעשה שסומכין עליו וביין רמונים כתב לסמוך ע"ז הלכה למעשה, וכן בגליון מהרש"א (שם), וע"י בשו"ת חכם צבי (סי' לט), והיוצא מדבריהם שאין ענין של אומן לא מרע אומנתו אלא אם כן זה שקונה הדברים לא רוצה הדבר השני מצד אומנתו, בלי הביקוש ההלכתי. כמו אם רוצים יין רימונים במקום יין ענבים, יש סיבה שרוצה דווקא יין רימונים לרפואה ובוזה לא מרע אומנתו, משא"כ במקום שרק רוצה הלבוש או בנידון דידן הפאה, שמצד האומנות לא אכפת לו בין האיסור להיתר, רק מצד ההלכה איכפת לו, ובוזה לא אמרינן כלל זו. והדברים פשוטים וברורים, ויש עוד כמה סיבות למה לא אמרינן הכלל כאן, ע"י בשו"ע (או"ח סי' כ ס"ב) ובמג"א (שם ס"ק א), ועיין גם בפרי מגדים (או"ח מש"ז סי' רנ"ג סק"יח), ובשו"ת לבושי מרדכי (יו"ד תליתאי ז'), ובשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' נה).

¹³ וע"י לעיל בשם השו"ת פני יהושע, שאף על בדיקה שהרמ"א המליץ עליו, רק אפשר לסמוך עליו לבדוק אם הגוי החליף, אבל מי שסומך על זה לקנות לכתחילה מהגוי, הוא גם ליבו בהוראה ועתידי ליתן את הדין. וכתב בשו"ת פני יהושע תוך דבריו בזה"ל: "שיהיו סימן מובהק לקנות מן הגויים מחמת זה לא מצינו בשום פוסק, ופשיטא שאין אנו רשאים לבדות מלבינו להתיר אסור דאורייתא, שהרי מצינו כמה סימנים בגמ' דלא סמכין עליהו... ואם כן כיון דאיכא סימן דלא סמכין עלייהו איך נבדה מלבינו סימן לסמוך עליו... עכ"ל. ובניד"ד מלבד שזו בדיקה שבדו מליבו, ולא קיבל הסכמה מהרמ"א, גם מעולם לא הוכח שיש אפשרות לזהות, וגם אם תמצוי לומר שכן אפשר לזהות, מעולם לא הוכח שהוא יכול לעשות את זה, ואדרבה...

הנה הכל מיוסד על דין "יוצא ונכנס", ונרחיב בגדר הך דינא של יוצא ונכנס. אכן מקורו מהמשנה (ע"ז סט). והראשונים והפוסקים הרחיבו בגדר הדין, ע"י יו"ד סי' קכ"ט, וסי' קי"ח. אמנם יש בזה כמה וכמה תנאים במה דברים אמורים, ובנידון דידן מכמה וכמה טעמים ברור שאין כאן לא יוצא ונכנס, ולא מירתת, ונבאר:

ובאמת נקדים שמצינו כמה גדרים של פיקוח אצל גוי.

- יש את המדריגה הכי מהודרת, והוא שהישראל רואה הכל בעיניו. זה נצרך כשהגוי חולב לישראל, ויש דבר טמא בעדרו.
- ויש גם מה שמוזכר אצל חלב עכו"ם שאם אין דבר טמא בעדרו, אז מספיק אם הישראל יושב בחוץ, אפילו אם אינו יכול לראות הגוי כשהוא יושב, בתנאי שהוא יכול לראות הגוי כשהוא עומד. זה מספיק לענין חלב עכו"ם אם אין דבר טמא בעדרו, כי הגוי ירא שמא יעמוד כל רגע ויראהו.
- ויש גם דיני יוצא ונכנס שנוכרו לענין גוי שנתייחד עם יין, שאם ישראל יוצא ונכנס לשם אין חשש בין שמא הגוי נגע בו.

האחרונים כתבו שאם מספיק כשהישראל יושב בחוץ לענין חלב עכו"ם, **קל וחומר** שמועיל אם יש כאן יוצא ונכנס (ע"י סי' קט"ו ט"ז ס"ק ג', ש"ך ס"ק ד'). מבואר מדבריהם שיוצא ונכנס למקום הוא פיקוח יותר טוב וצמוד ממי שיושב בחוץ, אע"פ שהיושב בחוץ תוך רגע יכול לעמוד כדי לראות הכל. על כרחך שגדר יוצא ונכנס הוא כפשוטו, שהישראל ממש יוצא ונכנס כל הזמן, שזה באמת עדיף על מה שהוא רק יושב בחוץ, ויש לגוי רק חשש שמא יעמוד ויראה, כי כאן הגוי מפחד שהישראל בוודאי יכנס למקום ממש.

אם כן פשוט שיוצא ונכנס נאמר רק באופן שהוא באמת גורם למירתת יותר ממי שהיה יושב בחוץ במקום שיכול לעמוד ולראות בפנים. ובאמת בפוסקים הרחיבו בגדרי יוצא ונכנס, ונעתיק מקצת מהתנאים שחייבים לעשות כדי לפקח ע"י יוצא ונכנס, ובנידון דידן חסרים תנאים אלו.

א. לא נאמר דין יוצא ונכנס אלא אם כן יש רק גוי אחד שעובד שם לבד, אבל אם יש שם שני גוים, אין היתר של יוצא ונכנס (שו"ע יו"ד סי' קכט, ב'). בנידון דידן, הגוים במפעלים בסין ובכל המקומות לא עובדים שם לבד.

ב. אם הגוי יכול לנעול את הבית, זאת אומרת שאי אפשר להישראל להכנס בפתע פתאום, אין דין של יוצא ונכנס (שו"ע שם סעי' א', וכן בסי' קי"ח סעי' י'). ובנידון דידן הגוים נועלים את הכניסה למפעלים ואין אפשרות להכנס בפתע פתאום אלא אך ורק ע"י קבלת רשות בתיאום מראש עם הגוי במפעל.

ג. ע"י שו"ת מהרשד"ם (יו"ד סי' נ"ב), ומפני חשיבות הענין נעתיק את דבריו:

"מעשה שחוץ לעיר יש עדרי צאן מתוגרמים והולכין לחלוב מהם ישראלים ועושין גבינות, והם **רחוקים מן העיר מהלך חצי שעה**, ומורגלין בכל יום בבקר לילך שם הישראל והרבה פעמים מוצאין שכבר חלב התוגר רוב הצאן, ילמדנו רבנו **אם שייך טעמא דמרתת** בענין כזה בפרט התוגרמים כי אין דבר טמא בעדרם, וכל רגע מצפה עתה יבא הישראל, או אם נאמר שלא התירו אלא בשעה שהישראל עומד בצד העדר ויוכל לראותו כשיעמוד, לא שנא תוגר ול"ש ערל אחר"

והמהרשד"ם השיב שאיכא מירתת רק אם הישראל עומד כל הזמן בצד העדר, ומבואר שאין מירתת כלל כשהישראל נמצא במרחק מהלך חצי שעה למרות שהגוי מצפה כל רגע אולי עתה יבוא הישראל שרגיל לבוא בכל בוקר. ובאמת דברי המהרשד"ם לאיסור הם כשאין דבר טמא בעדרו, קל וחומר בנידון דידן שהמשגיח מודה שהמפעלים בסין עובדים גם עם שער שאינו תחת ההשגחה שלו וודאי שהשער אסור, ובפרט שהמשגיח נמצא

במרחק של כמה שעות טיסה והגוי כלל לא מצפה שמא יבוא עתה כי אינו מגיע אלא פעם או פעמיים בשנה, וגם כשאכן מגיע לקחת התשלום, זה רק בתיאום מראש עם הגוי ולא שייך כלל מירתת.

ד. בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (פראג, סי' רטו) כתב לענין חלב עכו"ם: "שמא יגנוב הגוי ויתן חלב טמא תחתיו. ואין להתיר נכנס ויוצא כיון שהגוי היה מכיר בהן שלא היו ממהרים לבוא בתחילת החליבה". וכ"כ בספר הנייר (הלי איסור המאכל) וז"ל: "דודאי מאחר שהבהמות גם החלב של ישראל, יש לחוש שמא יקח מן הטהור ויתן מן הטמא תחתיו. ואין להתיר מטעם יוצא ונכנס דמירתת הגוי, הואיל והגוי מכיר שלא היו רגילים לבוא בתחילת החליבה"

וכמובן שהם לא כותבים שאי אפשר לסמוך על יוצא ונכנס לענין חלב עכו"ם ממש, רק כתבו שאי אפשר לסמוך על יוצא ונכנס כל היכא שהגוי מכיר שה"יוצא ונכנס" אינו כמות שצריך. ואם כתבו כן על זה שהישראל לא הגיע לתחילת החליבה, אלא רק באמצע החליבה, מה נענה בתרייהו אם מגיע המשגיח פעם או פעמיים בשנה!?

נעתיק עוד כמה דברים שנכתבו ע"י גדולי האחרונים בגדר דין זה, ובינתיים לא מציינו חולק על הדברים.

עוד מדברי האחרונים בתדירות יוצא ונכנס

ה. שו"ת מנחת אלעזר ח"ד סי' כה, שאין היתר יוצא ונכנס כשהגוי יודע שהיהודי לא גר באותו עיר.

וזה לשונו:

"ומי"ש כת"ה דהוי ישראל יוצא ונכנס שם שמעלי' בא לפעמים לתוך הכפר והם אינם יודעים מתי יבא, והכפר הוא בריחוק מקום (ממקומו בעיר) מהסתם בערך פרסה או יותר הרבה. הנה פשיטא דזה לא מיקרי לענינו יוצא ונכנס דיהי' מירתת בכל רגע שיבוא כיון דא"צ הנכרי זמן לזה רק איזו רגעים יוכל לערב המעט חלב טמא... **ויוצא ונכנס הוי שיוכל לבא להדיר בכל רגע שלא ידעו מקודם אפי' רגע א' טרם בואו כמובן**. והוא משנה מפורשת בע"ז (דף ס"ט ע"א) ועי' בש"ס חגיגה (דף כ' ע"ב) וכן פסקינן ביו"ד (סימן קכ"ט סעי' א') ביי"נ דאם אמר להנכרי שהוא מפליג למק"א או שאני אבוא אחריך אז אסור היין משום יי"נ... וגם כשלא אמר להנכרי וכו' ויוכל לבא להם דרך עקלתון כשהם ב' נכרים או ג' אז אסור היין כי יוכל א' לשמור הדרך עקלתון והא' יגע עיין שם (בסעי' ב') וה"נ **ומכ"ש בנידון דידן שיוצאים כולם שהוא דר בהעיר הרחק משם** והם יותר מנכרי א' וכשיבא ידעו ממילא וא"צ לערב כנ"ל רק זמן כל דהו וז"ב. וה' יעזרנו ונזכה לעמוד בגדר ולא לפרוץ פרץ ונשוב אליו ית"ש ויקויים במהרה דידן ושב ה"א את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך וגוי' בביאת ג"צ בקרוב ושוכט"ס:

ו. בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ה סי' קמב) גם האריך בכמה צדדים להקל בענין חלב עכו"ם באופן כללי, ומסיים שם שיש להתיר אם הישראל לא תמיד מגיע לפני החליבה, בתנאי אם על כל פנים פעם בשבוע הוא כן מגיע לפני החליבה. ומבואר שיוצא ונכנס בלבד לא מספיק פעם בשבוע, רק עם יוצא ונכנס באופן תמידי, אז אפשר להקל אם רק פעם בשבוע מגיע לפני החליבה. הרי שברור שאין מושג של יוצא ונכנס בלבד פעם בשבוע, וכל שכן כמה פעמים בשנה. וגם זה נאמר עם עוד צירופים כמבואר בתשובה בפנים:

וזה לשונו:

"והנה חלילה להקל בזה כשאין הישראל רואהו כלל. דכבר כתבו כמה אחרונים דחלב עכו"ם נאסר במנין כמו שנאסר בישוליהם ופתם. אבל בני"ד שהישראל הולך להשגיח ורק שאינו יכול

לכוין את השעה ובא לפעמים אחר החליבה יש להקל ע"פ טעמים הנ"ל דהוי כיוצא ונכנס וכבא בדרך עקלתון דמירתתי ובצירוף סברא דל"ח לזיוף. ועכ"פ פעם בשבוע יבוא קודם החליבה כדי שיירא מלפניו דלמא השתא אתי."

ז. אמנם בשו"ת זקן אהרן (יו"ד סי' מו) היקל יותר בגדר יוצא ונכנס, ועי"ש שהאריך בענין מה שחלבו לגבינה, ולא היה פיקוח על החליבה, והאריך בהרבה צדדי היתר להתיר הדבר מעיקר הדין ממש, ולבסוף עם כמה וכמה צירופים [אין בהמה טמאה בעדר, חולב לגבינה, עשו בדיקה באנאליז שלא מעורב חלב טמא, ומכרו הבהמות לישראל ולכך הוי כחלב של ישראל, ועוד כמה צדדים], עם כל זה הוא מחייב יוצא ונכנס פעם בשבוע לפחות.

וזה לשונו :

"עכ"פ עיני כת"ר תחזינה מישרים כי למרות כל טצדקי וצדדי היתר שטרחתי להביא לא עלה בידי דבר ברור להתירא, ולכן לא אוכל להסכים ליתן הכשר כלליי כי אם באחת משני האופנים. א) שהמשיג יבקר גם בבתי החליבה לעמוד בשעת החליבה. ב) ואם מן הנמנע הוא לבקר בכל יום בכל החצירות, יכול לבקר היום חצר זה ולמחר חצר שני וכן הלאה, באופן שלפחות פעם בשבוע יהיה בכל חצר, וכמובן שלא יקבע יום מיוחד בשבוע לכל חצר היינו שביום זה יהיה תמיד בחצר זה רק יעשה בערבוביא, בשבוע זו יבקר לחצר זה ביום ב' ובשבוע אחרת יבקר לאותו חצר גופא ביום אחר, באופן שהחולבין לא ידעו מתי יבוא, וממילא יהיו מירתתי מפניו בכל יום, שמא השתא יבוא. ובכה"ג כשיבקר לפעמים אחת בשבוע ולא ביום קבוע, מירתתי מלעשות זיוף שמא השתא אתי וכעין הא דאיתא בחגיגה (כ: ובע"ז (סט). דאף היכא דאפשר שיבוא בדרך עקלתון מירתתי, ודמי ליוצא ונכנס דהני בחולב כמבואר בע"ז (לט:), ובצירוף כל צדדי היתר שזכרנו אפשר לסמוך היתר זה דיבוא פעם בשבוע בכל חצר ולהתיר לכתחילה, ואם זה אי אפשר שיבוא גם פעם בשבוע לכל חצר, אז לא יכתוב בכתב ההכשר כי מותר הוא לכל ישראל..."

ומבואר מדבריו, שעם כל צדדי היתר שלו, שאם אין יוצא ונכנס לפחות פעם בשבוע אין להתיר.

ח. ובאמת בשו"ת לבושי מרדכי (יו"ד תליתאי סי' ז') כתב לענין הציקאריע, שהארכו בזה האחרונים, מכיון שנעשה במפעל גדול צריך משגיחים ולא מועיל יוצא ונכנס.

וזה לשונו :

הלא יראה כל בר דעת ירא שמים שצרי השגחה מעולה ולא יזיזו המשגיחים מחדרי הפאברייק, ויראו בעינים פקוחות על כל מעשי האומנים. ולפי גודל הפאברייק צריך להרבות במשגיחים יר"ש, ומפתחות החדרים יהיו בידם לעת לילה, וביום בזמן שהם פנויים ממלאכתם, וגם צריך להיות איש חכם שמבין ערמימות של הפאבריקאנטע"ן. ופשיטא דאינו סגי ביוצא ונכנס, אלא דינו כמו מטהרים יינו של נכרי, ולא שייך בזה לומר אין אומן מרעי אומנתו, דלא עדיף מקצב נכרי, עיין במג"א (סי' כ' סק"א) דדוקא היכא שחשוב זיוף יש בו משום מרעי אומנתו, אבל טריפות וכשרות לא שייך לאומנתו. על כן גם בתשובת יעב"ץ בהני באהני"ן אתי עלה משום דבעיר לאנדאן ענש יענש משום זיוף, ואיכא תרתי, יראת העונש ומשום שמרעי אומנתו, וכאן בסערענט"ש בטשאקאלאד"ע פאברייק, שני משגיחים יר"ש ואצלם כל המפתחות ומנעולים, ובלא זה אינו השגחה כלל.

ט. כמו כן בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סי' ח') גם כן הרחיב בדיני יוצא ונכנס, לענין פיקוח על קילוף הדגים, (שלאחר שכבר נקלפים אי אפשר להבחין אם דג כשר הוא, ולכן חייבים לפקח בשעת הקילוף שלא מעורב שם דג טמא), וזה לשונו:

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן ח

"ולכן מוכרח להיות משגיח שיהיה שם כל העת כי על יוצא ונכנס להיות שם בעת שקולפין את הדגים אף שידעו הבעלים והפועלים שלא יקלפו אלא מינים שיש להם קשקשת ואף שיאמרו שרק מינים אלו, **דהרי שייך השגחה ע"י יוצא ונכנס בדבר הנעשה מעט מעט בידיים שיהיה מירתת להתחיל לקלוף דג טמא דשמא יכנס באמצע**, אבל בכאן שנקלפים במכונות גדולות ובזמן קצר כבר נקלף אף בשעה קטנה שיאמדו שודאי יתאחר הרי יכולין לערב כמה דגים טמאין. **וגם בענין יוצא ונכנס אף במקום שסגי בזה רבו המכשולות שמקילין בזה הרבה עד שכניסתם הוא לפעמים רחוקות שכבר יודעין הבעלים והפועלים בערך ולא מירתתני כלל**, אבל בקלוף הדגים צריך להיות במקום שהוא משגיח תמידי ממש"

ויסוד דבריו הוא שכל פעולה שנמשך כמה זמן, אז שייך יוצא ונכנס, כמו חליבה, אבל כל פעולה שנעשה במהירות אי אפשר לפקח על ידי יוצא ונכנס (כניד"ד שיש באותו מפעל שער כשר ושער משאינו בהשגחה, ואפשר לערבב ולהחליף תוך כמה שניות). כמו כן כתב שבאמת אפילו במקומות שיש מקום לפקח על ידי יוצא ונכנס, רבו המכשולות בענין זה, שמקילין שלא לבוא עד זמן מרובה ואין הבעלים מירתתני כלל. ואין צורך להוסיף מילה על דבריו, וכמה הם נוגעים לגופו של ענין בנידון דידן¹⁴.

¹⁴ וכמו כן גם כתב באגרות משה שאי אפשר לסמוך על יוצא ונכנס אם המשגיח לא גר באותו עיר (עי' אג"מ יו"ד ח"ד סוף סי' א').

ואגב דאתי לידן, אוסיף את דברי האג"מ לענין הכשר שסומך על ביטול וכדומה, "מסתבר שאין השגחה כזו כלום. ואעתיק את כל לשונו (אגרו"מ יו"ד ח"ד סי' א'):

ומה שאמרו לך שהעיקר מה שמקילין בעצם מעשה השגחה, בפרט בהכשר מין דג "טונגי" דלא כמו שכתבתי בתשובתי ביו"ד ח"ג סי' ח', הוא משום דבעצם יש להתיר על רובא דהם כשרים. והכוונה לא מובן, דבלא השגחה מדוע לא יעשה הכל משל איסור שהוא בזול. ובמקומות הרחוקים שיהודים הם מועטין מאד, שאין להם ממי לירא, ובעל בית החרושת הוא נכרי או אחד מישראל חשודים על אכילת איסורין, הרי יש לחוש שכל מה שנעשה בהפקטערע הוא מאיסור. **ואם הכוונה הוא שע"י השגחה, אף שאינה השגחה טובה, היא מועילה שהרוב יהיה כשר, מסתבר שאין השגחה כזו כלום**. שענין השגחה הוא מדין עדות, שאנשים כשרין נאמנים להעיד באיסורא. ולא מחמת שנעשה מצד ההשגחה קושיים אף גדולים על בעל בית החרושת ובעל החנות לעשות המאכל משל איסור, שאין לנו כח באומדנות להחשיב את מדת הבושה והיראה שע"י נקטן חשש דנעשה מאיסורין, דתלוי זה בטבע האינשי, והריוח שע"י, ולא שייך כלל אומדנא דאינשי בזה. אלא שהוא מדין עדות, דאיכא נאמנות באיסורא גם בעדותא דבעלים. וכשבעלים חשודין, וכן כשאין הבעלים יכולין להשגיח, צריך להעמיד שם משגיח שיהיה שם, שיוכל להעיד ע"י הזמן שנמצא שם שאין שם שום איסור, שלכן הוא כשר. וא"כ הוא דוקא כשיודע ומכיר כל המקומות בבית החרושת ששייך להניח שם מיני איסור, ובא לשם וראה שליכא שם שום איסור, או אופן אחר כה"ג, שאף החשודים על איסורין לא יוכלו ליתן שם דבר איסור, שאז יוכל להעיד שהוא כשר. היינו שעדותו הוא שלפי הזמן שהיה נמצא שם ולפי ידיעתו היטב את המקום, לא היה שייך במציאות שהבעלים והפועל הממונה לעשיית המאכל והמשקה יערבו שם איזה דבר איסור. וגם צריך שיכירו את המשגיח שהוא נאמן ויש לסמוך על עדותו. אבל מצד שנעשה ע"י השגחה קושיים שנעשה ע"י רובא להיתר לא מהני, שמי הוא האומדן בזה שנימא שהוא ראוי לאמוד זה. וגם בכלל אין לסמוך על המשגיח במה שיאמר שסגי להיות רק כך וכך זמן להעיד שלא נתרעב שם שום איסור.

מכל זה ברור כשמש, שביקור כמה פעמים בשנה אינו בגדר יוצא ונכנס כלל, ולא עלה על לב שום פוסק להקל בזה. ופשוט שכל כמה שלא נכנס בגדר יוצא ונכנס, לא נחשב הביקור לכלום, ולכן להלכה נחשב שאין כאן שום פיקוח בכלל.

בנידון דידן אין כאן מירתת בכלל

עד כאן מה שנוגע לגדר יוצא ונכנס. אמנם אפילו בלאו הכי, עדיין אין כאן פיקוח בכלל, כי כל יסוד הדין של יוצא ונכנס בנוי על זה שהגוי מירתת שיתפסו אותו. בנידון דידן, זה לא שייך. כי הגוי בסין כשנמצא ברשותו שיער הודי, אפשר לו לטעון שזה מה שהגיע מההזמנה מהספק בבריזל או בשום מקום אחר, וזה לא באשמתו, והוא לא מירתת כלל. כי הלא החוש הריח המיוחד שזכה המשגיח להריח בין שיער הודי לשער כשר, הלא הוא דבר דק שבדק, שעוד לא הוכח שקיים בכלל, ובאמת בעלת מפעל בסין שתחת ההשגחה אמרה בבירור, שהיא עצמה לא יודעת בכלל מה הריח של השער ההודי ורק ה'רבאי' יודע... וזאת אע"פ שהיא מתעסקת עם שער הודי עבור הגויים שאינם תחת ההכשר, והיא המשיכה להתנצל שהאף שלה לא רגיש כמו האף של ה'רבאי'... (ההקלטה מהשיחה המלאה שבה חשפה בעלת המפעל סודות רבים על דרכי ההשגחה המפוקפקים נמצאת במילואה תח"י), וא"כ מלבד מה שדבריה מעוררים שאלה גדולה על כל דברי המשגיח שאכן יש לשער ההודי ריח בולט, מלבד זאת, אין כאן שום 'מירתת' כלל, שהרי אם המשגיח יראה אצלה שער הודי, היא תוכל לומר כפשוטו שהיא קיבלה את השער מהסוחרים תחת שם של שער אירופאי, והיא לא ידעה להבחין בו.

וגם באופן כללי, היות שהבדיקה על פי הריח הוא עניין של תחושה ואינו דבר המוכרח, א"כ הם לא מירתתי כלל, שהרי לעולם הגויים יוכלו לענות לו שהוא טועה בכח המישוש והריח ואין זה שער הודי, או גם יוכלו לטעון להפך, שהם טעו בהבחנה בין השערות ובטעות הכניסו שער הודי, ולא יוכל להוריד להם ההשגחה עבור זה, ולא מירתתי ממנו כלל.

ולכן ההכשר של חניכי הישיבות, גם אם נקבל את הגירסא של המשגיח היחיד (זאת אומרת מבלי להכנס לכל הטענות של הסוחרים שאפילו את מה שהוא מצהיר שהוא עושה לא עושה בפועל), אז על פי הלכה ברור שאין כאן פיקוח כלל וכלל, הכל צחוק מתורתנו הקדושה, ואי אפשר לסמוך עליהם כלל¹⁵.

ארבעה כללים לענין הכשרים בכלל, והכשר על פאות נכריות בפרט, במשנת רב מרדכי גרוס

בקובץ בנתיב החלב (חלק ג', עמ' כז) מובא מכתב מהרב מרדכי גרוס שמלמד אותנו כמה כללים נחוצים בענין הכשרים בכלל. נעתיק את חלקי המכתב שנוגעים לענינו:

יב תמוז תשס"א

ככל שהרבנים העומדים על הפיקוח ועל הבירור באופן מעמיק ויסודי בכל פרטיו ודקדוקיו, כן כתב ההרשאה לכל דכפין ולכל דצריך ייתי וייכול הוא כתב נאמן ולא שטר אמנה ומזויף מתוכו ח"ו, אשר **בנקל אפשרי כיום להעבירו לתודעת הציבור בלא שיגישו וידעו דבר, בנאומים ודרשות, בפרסומים, כתבי העתים ובכל דרכי התעמולה**, כשרבני הכשרות רואים דחרב מונחת בין ירכותיהם וגהינם פתוחה תחתיהם, יכולים להוציא לאור את ההבדלה בין האסור והמותר הטמא והטהור.

¹⁵ יש בנותן טעם לציין שכל פאנית שיש להם הכשרות, משלמים לפחות \$1,000 דולר לחודש, ויש מהם שמשלמים פי ארבע או חמש מזה. יש בערך 60 פאניות עם ההכשר, לכך שההכנסות של ההכשר הוא לפחות 60,000 דולר לחודש! וההוצאות של ההכשר הם מינימלי, כי יש משגיח אחד עם מזכירה אחת, שרק נוסע פעם בכמה חדשים.

חובתו של הרב המאשר הנפקת תעודת כשרות היא לבחון לבדוק ולתהות על כל הפרטים מצד הטכני של המכונות ואופן פעולתם וחיבורם כו', והרכבת המוצר ומקור חומרי הגלם שבהרכבה עד ראשיתו ויסודו ושאר פרטיו מראשית דרכו ועד גמר דרכו באריזה, ואחר הבירור והידיעה לישוב ולדון בעומקה של הלכה מכל אנפי ראשונים ואחרונים והתייעצות עם גדולי הפוסקים שליט"א.

בודאי כשהרב המעניק תעודת הכשרות אין לו שם וידיעה במכמני המפעל ותוצרתו אלא סומך על אנשיו ותולה בטחונו כי הם נאמנים ומסורים, בזה רחוק הדבר הוא מידיעה כי אכן הוא כשר ולא נכשל במאכולת אסורות כו'...

הן אמת כמבואר בשו"ת חתם סופר יור"ד סי' קט"ו ד"מהיכי תיתי לחשוד המורה שנתן כתב הכשר שלא ידע בכל אלוי", בצוק העתים הרוחני בזמנינו נשתנו העתים וצריך היטב בדיקה, **דגם הממונים מטעם הרב צריך הוא לבדוקם ולנסותם** מדי פעם אם ידעי בצורתא דשמעתא דקעסקו בה, ושכיח דאם עוסקים הרבה שנים בזה איכא שחיקה ושיגרה בעיון ובעינא פקחא, וכשרות ללא שבעה עינים לא מהני, **ואף ברב המכשיר שייכא שחיקה בריבוי הזמן**, כי מעמידו כבר על חזקת כשרות את כל פעליו ומפעליו, **ויש לזהר בזה טובא**, ולתרווייהו נצרך הן עינא פקחא ורצון מושלם של הרב והן של המשגיחים והמפקחים ושאר העוסקים במלאכה, והא בלא הא לא קיימא, דמה תועלת בנוהלי כשרות מחמירים של הרב כשהדברים לא מתבצעים, ומה מועיל רצונם של המפקחים והמשגיחים לעשות ככל יכולתם כשאינן בידיהם ההוראות הנצרכות מחמת חוסר זמנו של הרב, או מחמת חסרון ידיעתו בפעולות הנעשות....

ופשוט וא"צ לפנים דמשגיח כשאינן יראת ה' בלבו או דגיאיות בלבו ומוחו אינו ראוי להיות משגיח, ואין לסמוך עליו אף בנושאים קלים, וכ"ש בחמורות....

ידידו עוז, מרדכי גרוס

וכמה כללים יש ללמוד מזה:

- א- אפשר בנקל לפרסם כשרות כאילו יש בו ממש על ידי נאומים ודרשות, ודרכי תעמולה, גם כשבפועל אין בהכשר ממש.
- ב- אין לסמוך על כשרות רק משום שהרב המכשיר נחשב כת"ח וצדיק.
- ג- גם רב המכשיר שנותן הכשר טוב, אפשר בריבוי זמן לבוא לידי שחיקה.
- ד- אין לסמוך על כשרות כשהרב המכשיר לא מעורב בפרטי ההכשר, ורק סומך על אנשיו, והוא עצמו לא מכיר השטח. [בניד"ד רמ"ג אמר בפירוש שהוא לא מעורב בפרטים וסומך רק על המשגיח...].

עוד כללים מרמ"ג בענין השגחה על שערות אדם, וכבר בשנת תשנ"ד, עוד לפני שענין תקרובת ע"ז בפאות עלו על הפרק, כבר כתב רמ"ג (קובץ תל תלפיות נו, סימן ו') שכדי להשגיח על זה "לא מועיל סוג השגחה כדהזכיר שיוצאים ונכנסים למפעל פעם בכמה חדשים" עכ"ל. נעתיק תמונה מהדברים לגודל חשיבותם:

מתוך קובץ "תל תלפיות" - קובץ נ"ו

סימן ו

הנאה משערות של מתים נכרים

בס"ד. אור ליום שנכפל בו כי טוב, בדר"ח איר, ה' תשנ"ד לפ"ג, ט"ו למב"י.

שערות אלו לפאה נכרית והמסתעף, ולהא אפשר דלא מועיל סוג השגחה כדהוכר שיוצאים ונכנסים למפעל פעם בכמה חדשים, דאפשר דידיעי שלא להביא שערות אלו באופן גלוי, אך יתכן שאין להם סיבה להביא מהתם, ורק בפאות נכריות כיון שנצרכים לשערות ארוכות.

בברכת התורה

מרדכי גרוס

בראשונים, משא"כ בדבר שהוא למעם אינו אלא משום הרגשת הטעם, ושאינו נרגש בטל הוא.

אמנם כ"ו אם ידעין דאין מערכים משערות שבהודו, שלפי האמונה העתיקה הטפילה שלהם מגלחין השערות ומביאין לכומר להקטיר לע"ז, ובהא דינו כע"ז שאין לה ביטול כלל, וגם אם היו ספיקא היו ספיקא דאורייתא, ויעוי' באריכות בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' תי"ד מה דהאריך בדין

כמו כן בהכשר נוהגים היום ליתן כשרות גם על הפאות נכריות הפרוצות שנאסרו על ידי כל גדולי הפוסקים. ובאמת כתב רב מרדכי גרוס בספר אום אני חומה (ח"א עמ' צו) שהפאות הפרוצות "אסור למכרם או לסייע במכירתם ובפרסומם", וכמובן אם כן וודאי אסור לתת על זה הכשר [וכן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאי אפשר לתת הכשר שנקי מאיסור תקרובת ע"ז אם הפאה היא פרוצה, עי' אשרי האיש או"ח עמ' קכח, וכן יש מכתב ידוע מהגר"ש אויערבך זצ"ל שג"כ מחה על זה שנותנים כשרות על הפאות הפרוצות].

והמתבונן בדבר יבין בקלות, שמלבד מהרב מרדכי גרוס, אין אחר בעולם שכתב כל כך הרבה סיבות למה לא לסמוך על ההכשר כזה. והיינו שיש כאן הודעת בעל דין מבעל הכשרות בכבודו ובעצמו, כמה שנים לפני שהענין עלה על הפרק, כבר כתב שלא מועיל יוצא ונכנס, וגם שלא לסמוך על גדלות הרב המכשיר, וגם שהרב המכשיר יכול לסרוח בהמשך הזמן, וגם שלא לעזור למכירת הפאות הפרוצות. והלא דבר הוא שאי אפשר למצוא טעמים כאלו כל כך מפורטים משום רב אחר, ונראה ברור שכל זה הוא הקדמת רפואה למכה, שכדי לענות על אלו שיסמכו על הכשר כזה, הקב"ה ברוב חסדו הקדים רפואה למכה, וזימן שגם הרב המכשיר כותב כמה סיבות שלא לסמוך על זה, ועלובה עיסה שנחתומה מעיד עליה שהיא רעה (בראשית רבה נח, לד).

העולה מדברינו הלכה למעשה בס"ד:

- כל כמה שיותר קל להשיג שער הודי בכמות, אז כל שער שנמצא ביד גוי אסור בהנאה.
  - גוי אין לו שום נאמנות להעיד על מקור השער, ואין להשיג בדבריהם כלל.
  - ולכן כל כמה שאין ישראל כשר שמחזיק שער הודי כאיסור, מעיד על מקור השער על פי ידיעתו מכלי ראשון, מבלי לסמוך על שום גוי או שום אומדנא, אי אפשר לסמוך על נאמנות אחרת, והשער אסור בהנאה.
  - הכשרות שקיים היום לא שווה כלום, כי לטענתם הם בודקים פעמים בודדים בשנה, והוכחנו שלהלכה זה לא נחשב לפיקוח בכלל, ולכן אי אפשר לסמוך עליהם אפילו לצירוף בעלמא.
- והקב"ה יצילנו מכל שגגות, ונזכה להעביר גילולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון.

הדברים בקיצור :

יש הרבה שער בשוק שמגיע מבתי עבודה זרה בהודו. הנשים שם מתגלחות במקום מסודר חיים, ואפשר להשיג משם שער בשפע ובקל.

שער ההודי הוא שער איכותי, וגם זול, ועם שיטות עיבודים שונים אפשר לעשותו דומה לכל שער בעולם. השער שמכונה שער ברזילאי, אפשר להגיע לאותו תוצאה עם שער שוודאי מהודו שעבר סוג עיבוד.

אלו שטענו שיכולות להבחין בין שער הודי לשער ברזילאי וכדומה, מלבד מה שמודים שלא מכירים שער הודו מקרוב, גם כשנערכו מבחן עם שער הודי שעבר עיבוד כני"ל, זיהו אותו בוודאות כשער ברזילאי.

ולכן אי אפשר לסמוך על מה שטוענים שאפשר להבחין.

להלכה, כל מקום שיותר קל לגוי להשיג דבר האיסור, גם כשהמיעוט הוא מהאיסור, מה שנמצא ביד גוי בחזקתו מן האיסור. בנידון דידן, קל יותר להשיג כמות אין סופי של שער הודי שגם זול, מלהסתובב ולחפש מחדש כל יום מאות נשים שרוצות לגלח שער ראשם תמורת כסף, כשכל אחת נמצא במקום אחר.

ולכן כל השער שנמצא ביד גוי בחזקת שהוא שער הודי.

וגם גוי אינו נאמן להעיד שהשער הוא שער כשר, כי אין כאן נאמנות ומסיח לפי תומו, כי קודם כל הם מרוויחים מזה, וגם ידוע להם שהיהודים מקפידים שלא להשתמש בשער הודי. ולכן גם אם הגוי מעיד שהשער אינו שער הודי, אי אפשר לסמוך עליו.

ולכן, כל שערות שיהודי כשר [שמחזיק שער הודי כאיסור] מעיד **מידיעה** שהוא שער כשר, אסור להשתמש בו. המצב כיום שכל הידיעות שלהם שהשער אינו מהודו אינו מידיעה כלי ראשון, אלא בגלל שכך אומרים להם הגוי שמוכר להם את השער, וכאמור הגוי אינו נאמן, ולכן גם מי שסומך על זה אינו נאמן.

ובענין כשרות חניכי הישיבות, לטענתם הם סומכים על ביקורים מספר פעמים בשנה בכל מיני מדינות, וכן בדיקות פעמים בודדים בשנה בסין איפה שיוצרים הפאות, ולדעתם זה נחשב כיוצא ונכנס שיותר נאמנות, כי הגוי חושש שכל רגע היהודי מגיע. אמנם, הוכחנו מהרבה מקורות שעל פי הלכה ברור שאין כזה דבר של יוצא ונכנס כמה פעמים בשנה, ואפילו פעם בשבוע האחרונים לא התירו אלא עם כמה וכמה צירופים שלא שייכים כאן. זאת ועוד, יש כמה וכמה תנאים בדין יוצא ונכנס שלא שייכים כאן, ולכן על פי הלכה אין מירתת ואין נאמנות ואין כשרות שמעיד שאין השער מהודו.